

Maria Tkocz

Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfanteo, 40-659 Katowice, ul. Harcerzy Września 3; e-mail: m.t.kocz@interia.pl

TRADYCYJNE I NOWE PRZESTRZENIE TURYSTYKI MIEJSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ

Tkocz M. **Tradycyjne i nowe przestrzenia городского туризма в г. Бельско-Бяла.** Одним из наиболее быстро растущих видов туризма в последнее время является городской туризм. В статье представлены традиционные и современные пространства туризма в г. Бельско-Бяла. Бельско-Бяла это специфический город, живописно расположенный у подножия Бескидов: Силезского и Малого, который был основан в 1951 году, как результат соединения двух соседних городов, каждый с многовековой историей, расположенных по обоим берегам реки Белой.

Традиционные области городского туризма были связаны с расположением и прошлым города, особенно богатым архитектурным наследием, с традициями: религиозной, суконной промышленности и прочими.

Новые области городского туризма связаны с участием в концертах, спортивных и городских мероприятиях, поездками в торговые центры, посещением выставок и объектов, которые определяют уникальность города. В Бельско-Бяла это памятники собаке Рексику, Болеку и Лолеку – героям мультфильмов, произведенных на Мультикиностудии, а также Завод ФИАТ, от которого легковой автомобиль „Fiat 126p” стал символом города.

Проведенный опрос показал, что для большинства (65%) жителей города Бельско-Бяла и прилегающих районов, город ассоциируется с традиционными формами туризма. Но для жителей вне Бельско-Бяла, город связан главным образом с традиционным горным туризмом, производством Fiat 126 и героями мультфильмов.

Tkocz M. **Traditional and new spaces of urban tourism in Bielsko-Biala.** The article presents traditional and new spaces of urban tourism in Bielsko-Biala. It is now one of the most rapidly growing forms of tourism, hence the idea of the characteristics of traditional and new urban spaces in Bielsko-Biala. Bielsko-Biala was founded in 1951 as a result of the merger of two centuries-old villages that developed on both banks of the White River. Symbolic division of the city and specific location at the foot of the Silesian Beskid and Little Beskid make city unique.

Traditional areas of urban tourism refer to the tradition of textile, industrial, religious, and a rich architectural heritage and thereby to the rich past of the city.

The new space urban tourism are related to the cultural life of the city like i.e.: attending cultural and sports events and also with visiting shopping malls.

However, objects that determine the uniqueness of the city are related to the film industry. In Bielsko-Biala you can see monuments of “Reksio” and “Bolek and Lolek” cartoon characters produced by the Animated Film Studio. Whereas, symbol of the city – Fiat 126p refers to the industrial history of the city the Fiat – automotive factory. The conducted survey showed that for the majority (65%) of the citizens from Bielsko-Biala and from the surrounding area the city is associated with traditional forms of tourism. But for residents outside of Bielsko-Biala the city is associated mainly with traditional mountain tourism, Fiat 126p and cartoon characters.

Słowa kluczowe: Bielsko-Biała, turystyka miejska, tradycyjna przestrzeń turystyczna, współczesna przestrzeń turystyczna

Ключевые слова: Бельско-Бяла, городской туризм, традиционные пространства туризма, современные пространства туризма

Key words: Bielsko-Biala, urban tourism, traditional spaces of urban tourism, new spaces of urban tourism

Zarys treści

Jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się ostatnio form turystyki, jest turystyka miejska. W artykule przedstawiono tradycyjne i współczesne przestrzenie tej turystyki w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała jest specyficznym miastem, malowniczo położonym u stóp Beskidu Śląskiego i Małego, które powstało w 1951 roku,

w wyniku połączenia dwóch sąsiadujących miast o wielowiekowej historii, rozwiniętych na obu brzegach rzeki Białej.

Tradycyjne przestrzenie związane z turystyką miejską nawiązują do wymienionych elementów położenia oraz przeszłości miasta, a zwłaszcza tradycji sukienniczych, przemysłowych, religijnych oraz do bogatego dziedzictwa architektonicznego.

Nowe przestrzenie turystyki miejskiej związane są z odwiedzaniem galerii handlowych, wystaw, uczestnictwem w koncertach, wydarzeniach sportowych czy imprezach miejskich, a także obiektach decydujących o wyjątkowości miasta. W Bielsku-Białej są to pomniki Reksia oraz Bolka i Lolka – bohaterów kreskówek wyprodukowanych przez Studio Filmów Rysunkowych, a także zakłady Fiat, z których pochodzi symbol miasta – samochód Fiat 126.

Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, że dla większości (65%) mieszkańców Bielska-Białej i okolicy miasto kojarzy się z tradycyjnymi formami turystyki. Natomiast dla mieszkańców spoza Bielska-Białej, miasto kojarzy się głównie z tradycyjną turystyką górską, Fiatem 126p oraz bohaterami kreskówek.

WSTĘP

Współczesna turystyka obejmuje nie tylko obszary o wyjątkowych naturalnych walorach przyrodniczych czy antropogenicznych, ale przede wszystkim miasta przyciągające tysiące turystów. Turystyka miejska staje się w ostatnich latach jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się form turystyki, chociaż korzeniami sięga czasów starożytnych. W literaturze pochodzącej z tamtych czasów odnotowuje się liczne przypadki odwiedzania znanych miast, jak chociażby Aten, Rzymu, Aleksandrii czy Konstantynopola (KOWALCZYK, 2000).

Współczesne zjawisko turystyki miejskiej jest znacznie bardziej złożone, stąd w literaturze przedmiotu znajdują się liczne definicje, które ujmują jedynie pewne elementy bardzo złożonej rzeczywistości. Wielu badaczy podkreśla, że turystyka miejska to rozwój różnych form uprawiania turystyki w mieście, jak: turystyka biznesowa, kulturowa, pielgrzymkowo-religijna, edukacyjna, etniczna, uzdrowiskowa, ale także rekreacyjna, rozrywkowa czy sportowa. Są to niemal wszystkie rodzaje turystyki wydzielone przez W. GAWORECKIEGO (2003). Zasadniczymi elementami atrakcyjności turystycznej miasta są: architektura i układ urbanistyczny miasta, w tym zasoby architektury zabytkowej (dzielnice historyczne) oraz dzielnice nowoczesne (*city*), obiekty kulturalne (teatry, muzea, kina, opery, galerie), obiekty sakralne, dzielnice etniczne, festiwale, atmosfera miasta (*genius loci*), potencjał naukowy i akademicki miasta (uniwersytety i inne wyższe uczelnie), centra konferencyjne, rozwój przedsiębiorczości, centra handlowe, obiekty rozrywkowe (np. centra rozrywkowe, kluby, dyskoteki), obiekty sportowe (stadiony sportowe), obiekty gastronomiczne (restauracje), funkcjonowanie węzła komunikacyjnego (np. portu lotniczego). Nie bez znaczenia są także walory przyrodnicze: urozmaicona rzeźba terenu, klimat, lasy i parki leśne, ogrody, obszary objęte ochro-

ny przyrody, wody, złoża naturalnych surowców leczniczych, itp. (SALA, 2012). Tworzą one specyficzne, charakterystyczne dla danego miasta, często przenikające się wzajemnie przestrzenie turystyczne. Obok powszechnie kojarzonej z funkcją turystyczną miast przestrzeni historycznej (*historic city*), kulturowej (*cultural city*), pojawia się przestrzeń rozrywki (*entertainment city*, *night-life city*), przestrzeń handlowa (*shopping city*), przestrzeń aktywności gospodarczej (*Central Business District*), przestrzeń religijna oraz przestrzeń sportowa bądź też rekreacyjna (ŻABIŃSKA, 2013). W celu ściągnięcia turystów do obszarów o charakterze przemysłowym adaptuje się zabytkowe obiekty poprzemysłowe, dokonuje się ich rewitalizacji poprzez przystosowanie do nowych funkcji (LAMPARSKA, 2013). Utrzymanie zewnętrznej formy obiektów, połączone z wprowadzeniem nowych funkcji do ich wnętrza pozwala zachować charakterystyczne elementy przemysłowego krajobrazu. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia zachowania tożsamości kulturowej miast. Powstają w ten sposób zrewitalizowane przestrzenie o różnorodnych funkcjach, stanowiące atrakcję turystyczną współczesnych miast. Coraz częstszym zjawiskiem jest także powstawanie enklaw artystycznych czy – szerzej – sektorów kreatywnych w zrewitalizowanych przestrzeniach miast, które stają się przedmiotem rosnącego zainteresowania turystów, jak np. krakowski Kazimierz. Zdaniem J. BERBEKI (2012), do rdzenia produktu turystyki miejskiej należy włączyć również obiekty sportowe, które trzeba wzbogacić o infrastrukturę towarzyszącą o charakterze gastronomicznym, handlowym, rekreacyjnym, edukacyjnym, a nawet medycznym. Winny one stanowić integralną część przestrzeni turystycznej i rekreacyjnej miasta.

Przedstawione różnorodne aspekty turystyki miejskiej powodują trudności w jej definiowaniu. Zmarły w listopadzie 2016 r. G. ASHWORTH, jeden z prekursorów badań w zakresie turystyki miejskiej, był reprezentantem podejścia holistycznego, ujmującego całościowo problematykę tej formy turystyki, a jednocześnie podkreślał trudności w samym jego zdefiniowaniu i ujęciu jego istoty. Twierdził, że turystyka w mieście powinna być rozpatrywana nie tylko jako złożone zjawisko składające się z różnych przejawów aktywności turystycznej, ale także z punktu widzenia roli, jaką odgrywa lub może odgrywać w szeroko rozumianym funkcjonowaniu miasta. Podobne stanowisko reprezentuje inny badacz tej problematyki – S. J. PAGE, który traktuje turystykę miejską jako zjawisko złożone, wieloaspektowe i dynamiczne, które wymyka się ścisłym definicjom oraz analizom, a baza teoretyczna i pojęciowa jest jeszcze zbyt skromna, aby można było ją już uznać za odręb-

ny obszar studiów w dziedzinie turystyki (ASHWORTH, PAGE, 2011). To stanowisko zdaje się przeważać w literaturze przedmiotu i większość badaczy uznaje potrzebę holistycznego podejścia do turystyki miejskiej. Nieco inaczej ujmuję turystykę na obszarach miejskich A. KOWALCZYK (2005), który rozpatruje tę problematykę jako: a) wszelkie formy turystyki, które występują na terenach miejskich, b) formy turystyki związane z walorami i zagospodarowaniem turystycznym występującym na obszarach miejskich, c) turystykę, której celem jest odwiedzenie oraz poznanie miasta traktowanego jako dziedzictwo kulturowe i uznawanego za niepodzielny element przestrzeni turystycznej. Zdaniem tego autora, w przypadku dwóch pierwszych znaczeń, na pojęcie turystyki na obszarach miejskich składa się wiele form turystyki, w tym wypoczynkowa, biznesowo-handlowa, kulturalno-rozrywkowa, kulturalno-poznawcza, religijna, kongresowa, sportowa itp. Określenie turystyka miejska odnosi się natomiast do trzeciego podanego znaczenia, a głównym elementem różniącym turystykę miejską od turystyki w mieście jest emocjonalne nastawienie turysty do odwiedzanego miejsca, a nie do przestrzeni w rozumieniu Y-F TUAN (1987). Podobnie uważa M. MADUROWICZ (2008), odnosząc turystykę miejską do popytu turystycznego, a dokładniej do jakości i głębokości kontaktu z kulturą odwiedzaną. W obydwu tych interpretacjach turystyka miejska jest ujmowana w kategoriach symbolicznych i kulturowych (dziedzictwa kulturowego), z pominięciem różnorodnych form współczesnej kultury, np. festiwalu teatralnych, muzycznych itp. Zdaniem wielu autorów istotne jest jednak łączenie tradycji miasta ze współczesnym jego użytkowaniem poprzez budowę nowych obiektów i usług, dodawanie nowych wartości, co zmienia jego tożsamość oraz wizerunek, tworzy ów klimat, atmosferę przyciągającą współczesnego turystę. W tym kontekście coraz większego znaczenia nabiera miejska turystyka rekreacyjna, skierowana zarówno do mieszkańców miasta, jak i przyjezdnych. W obecnej dobie doniosłe znaczenie z punktu widzenia potencjału turystycznego miasta mają tzw. czynniki kreatywne (STASIAK, 2013), jak aktywne uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, wystawienniczych, sportowych, rekreacyjnych, handlowych czy też gastronomicznych, organizowanych cyklicznie bądź okazjonalnie. Należy też podkreślić wzrastającą liczbę kontaktów międzyludzkich, w wyniku rozwoju przedsiębiorczości, spotkań biznesowych w formie konferencji, kongresów, targów i wystaw gospodarczych. W przypadku ośrodków akademickich często przewodnią rolę odgrywa potencjał naukowy i towarzysząca mu mobilność zawodowa kadry oraz studentów. Zatem ograniczanie turystyki miejs-

kiej do dziedzictwa kulturowego nie znajduje zasadnienia w obserwowanych współcześnie zjawiskach.

Niezależnie od przyjętej perspektywy badawczej, wszystkie przytoczone wyżej podejścia do interpretacji pojęcia turystyka miejska poszukują jej istoty w elementach symbolicznych i kulturowych (KOWALCZYK, 2005; MADUROWICZ, 2008) lub oryginalnej koncepcji opracowanej bądź samoistnie ukształtowanej w konkretnym mieście, dzięki której powstaje idea miejskości, będąca niepowtarzalną cechą miasta, przesądzającą o jego unikatowości (KACZMAREK J., KACZMAREK S., 2009).

Nawiązując do zaprezentowanych wyżej poglądów, celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy turystyka miejska w historycznym mieście, będącym jednocześnie starym ośrodkiem przemysłowym, rozwija się i dominuje w tradycyjnych przestrzeniach związanych z walorami środowiskowymi i kulturowymi, czy też nawiązujące do nowych form zagospodarowania przestrzeni, związanych głównie z szeroko pojętą konsumpcją oraz rozrywką, której egzemplifikacją są kompleksy handlowo-usługowe, wystawiennicze, sportowe, rekreacyjne, itp.

Wybór Bielska-Białej do badań nie był przypadkowy. Jest to specyficzne miasto, które powstało w wyniku połączenia dwóch sąsiadujących miast o wielowiekowej historii, rozwiniętych na obu brzegach tej samej rzeki, mające malownicze położenie, bogactwo form rzeźby terenu, różnorodność przemysłu, która spowodowała określenie go jako „miasto stu przemysłów”, interesujące obiekty architektoniczne nawiązujące do budowli wiedeńskich, co spowodowało określenie go jako „mały Wiedeń”, a także różnorodność kulturowa i wyznaniowa oraz współczesne procesy rewitalizacyjne dają możliwość kompleksowego ujęcia problematyki turystyki miejskiej.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU TRADYCYJNYCH PRZESTRZENI TURYSTYCZNYCH

Rozpatrując czynniki rozwoju tradycyjnych form turystyki miejskiej w Bielsku-Białej, należy uwzględnić jego położenie, dostępność komunikacyjną, środowisko przyrodnicze oraz przeszłość historyczną, a zwłaszcza dziedzictwo przemysłowe i wyznaniowe.

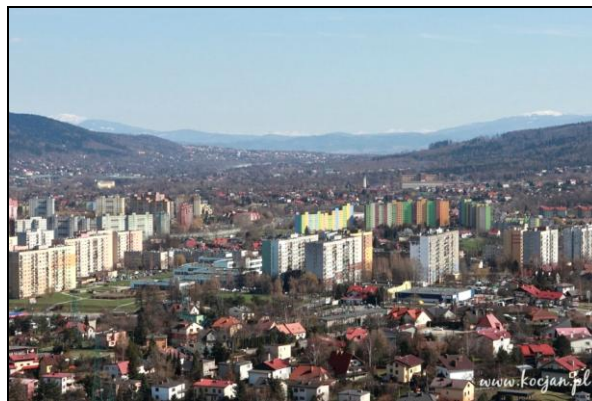
Położenie, dostępność komunikacyjna, środowisko przyrodnicze

Bielsko-Biała jest miastem powiatowym położonym w południowej części województwa śląskiego, około 55 km na południe od jego stolicy – Katowic. Czynnikiem miastotwórczym już w średniowieczu stało

się dogodnie położenie osady na skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych. Jeden z nich łączył Kraków i centralne ziemie Małopolski z Cieszynem i dalej z Morawami i Czechami. Drugi wiódł wzdłuż rzeki Białej od jej ujścia do Wisły w górę jej biegu, łącząc Oświęcim z regionami górskimi. Tu również odgałęziała się droga prowadząca w kierunku Pszczyzny i dalej do Bytomia i Gliwic. Wzmiankowane szlaki współcześnie wykorzystują przebiegające przez miasto drogi, łącząc je z Katowicami, Krakowem, Republiką Czeską i Słowacją. Dlatego też oceniając dostępność turystyczną miasta można stwierdzić, że jest ona wyjątkowa, zarówno w aspekcie transportu drogowego, jak i kolejowego. Miasto ma dogodnie połączenia z drogą krajową S1 przebiegająca z północy na południe i łączącą Gdańsk ze Zwardoniem i Słowacją, z którą łączy się także droga Kraków – Cieszyn. Przez miasto przebiegają również drogi lokalne do Żywca, Oświęcimia, Szczyrku. Korzystne warunki do rozwoju turystyki w mieście stworzono w wyniku budowy obwodnic: północno-wschodniej i zachodniej, od których odchodzą liczne odgałęzienia umożliwiające dotarcie do historycznych i współczesnych dzielnic miasta oraz nowych centrów handlowych, a jednocześnie ograniczające ruch tranzytowy w centrum miasta. Drogi te dają także możliwość, zwłaszcza obwodnica północno-wschodnia, przyjrzenia się malowniczoemu położeniu miasta (fot. 1). Bielsko-Biała jest również ważnym węzłem kolejowym południowej Polski, posiadając połączenia z większością dużych miast w Polsce oraz ze Słowacją. W tym miejscu warto wspomnieć, że miasto uzyskało połączenie kolejowe z Wiedniem w 1855 roku, kiedy została uruchomiona Kolej Północna z Bohumina do Oświęcimia z bocznicą Dziedzice-Bielsko, a budynek zaprojektowanego w 1887 roku dworca jest do dziś oryginalnym obiektem architektonicznym, będącym przedmiotem zainteresowań odwiedzających miasto. Bielsko-Biała dysponuje również lotniskiem sportowym w dzielnicy Aleksandrowice, pełniącym różne funkcje sportowe, rekreacyjno-wypoczynkowe, szkoleniowe, sanitarne oraz usługowe, głównie na liniach krótkiego zasięgu, a zatem wchodzące w zakres zainteresowań turystyki miejskiej.

Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi turystyki jest położenie na Pogórzu Śląskim, u podnóża Beskidów, stanowiących północną część łańcucha górskiego Karpat. Południowo-zachodnia część miasta leży w obrębie Beskidu Śląskiego, natomiast południowo-wschodnia – w obrębie Beskidu Małego (fot. 1).

Pasma górskie Beskidów rozdziela Brama Wilkowska, której obniżenie zostało wykorzystane przez

Fot. 1. Krajobraz Bielska-Białej na tle Beskidu Małego, Bramy Wilkowskiej i Beskidu Śląskiego (w głębi Beskid Żywiecki) (www.kocjan.pl)

Фот. 1. Г. Бельско-Бяла на фоне Малого и Силезского Бескидов, Вильковицких ворот (на заднем плане – Живецкий Бескид) (www.kocjan.pl)

Photo 1. Landscape of Bielsko-Biała on Beskid Little, Wilkowska Gate and Silesian Beskid background (Beskid Żywiecki in depth) (www.kocjan.pl)

rzekę Białą – prawobrzeżny dopływ Wisły (KONDRACKI, 2001)

Takie usytuowanie Bielska-Białej powoduje duże zróżnicowanie wysokości w granicach miasta i jego nachylenie w kierunku północnym. Najwyższe wzniesienie, szczyt Klimczok, o wysokości 1117 m n.p.m., znajduje się w części południowej, natomiast najniższy punkt leży w części północnej w sąsiedztwie Stawów Komorowickich na wysokości 268 m n.p.m. Różnica wysokości w mieście wynosi aż 849 m, co sprzyja zróżnicowaniu krajobrazów miejskich oraz rozwojowi turystyki. Otaczające miasto szczyty, jak Szyndzielnia i Klimczok, są łatwo osiągalne koleją linową docierającą w pobliże szczytu Szyndzielnia. Szlaki turystyczne biegnące z Bielska dają możliwość uprawiania turystyki górskiej, a szczyty niżej położone, jak Dębowiec z wyciągiem krzesełkowym oraz torem saneczkowym, czy Kozia Góra ze starym schroniskiem Stefanka, stanowią atrakcyjny teren dla turystyki rekreacyjnej. Równie łatwo dostępne z Bielska, a głównie z Białej, są szczyty Beskidu Małego: np. Czupel lub Magurka, leżące w sąsiedztwie granic miasta. Ten ostatni szczyt i jego okolice są doskonałym miejscem do uprawiania turystyki rekreacyjnej w postaci biegów oraz biegów narciarskich. Corocznie odbywa się tu Puchar Magurki „Śladami Arcyksiężnej Marii Teresy”, która w schronisku na Magurce posiadała swój pokój i była propagatorką biegów narciarskich.

Bielsko-Biała wyróżnia się także urozmaiconą rzeźbą terenu, na którą składa się około 20 rozległych wzgórz, rozdzielonych głębokimi dolinami potoków, stanowiącymi dopływy głównej rzeki miasta – Bia-

łej oraz przepływającej w części zachodniej Wapienicy. Atrakcją w dolinie tej rzeki stanowi zbudowana w latach 1928–1932 zaporą i zbiornik o nazwie Wielka Łąka, z którego miasto do dziś czerpie wodę pitną. W 1990 roku utworzono w dolinie rzeki pierwszy w Polsce zespół przyrodniczo-krajobrazowy w postaci parku ekologicznego, który kilka lat później znalazł się w składzie parku krajobrazowego, obejmującego obszar Beskidu Śląskiego. Obszar ten jest chętnie odwiedzany już od końca XVIII wieku, ze względu na atrakcyjność położenia w dolinie rzecznej otoczonej szczytami Szyndzielni i Błatnej oraz zachowane prawie w stanie naturalnym lasy typowe dla Beskidów.

Zupełnie inną funkcję pełni rzeka Biała, która odegrała istotną rolę w rozwoju miasta jako rzeka graniczna. Od średniowiecza oddzielała ona dwa odrębne regiony – Śląsk i Małopolskę. W 1457 r. stała się granicą państwową między Czechami a Polską, którą była do 1772 r. Od tego czasu aż do 1918 roku stała się granicą wewnętrzną monarchii austriackiej – między dwiema jej prowincjami: Śląskiem Austriackim a Królestwem Galicji i Lodomerii, a w okresie Polski międzywojennej oddzielała woj. śląskie od krakowskiego. Funkcję graniczną straciła dopiero w roku 1951, kiedy połączono Bielsko i Białą Krakowską w jedno miasto.

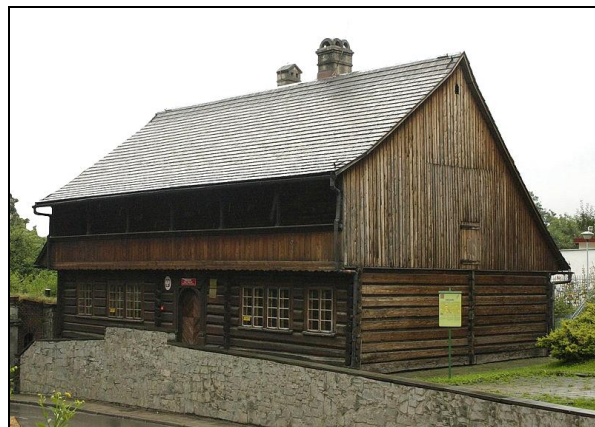
Położenie miasta w różnych regionach polityczno-ekonomicznych wywarło istotny wpływ na jego fizjonomię, rozwój gospodarczy oraz zróżnicowanie demograficzne, kulturowe, wyznaniowe, a współcześnie wpływa na jego atrakcyjność turystyczną.

Dziedzictwo historyczne

Początki osadnictwa na obszarze, które zajmuje współczesne Bielsko, sięgają wczesnego średniowiecza. Najstarsze ślady to pierścieniowe grodzisko z końca XII lub początków XIII wieku w Starym Bielsku (PIERZAK, 1998). Istniało ono do końca XIV wieku, kiedy zostało strawione przez pożar. Grodzisko jest najstarszym w mieście obiektem turystycznym. W sąsiedztwie znajduje się najstarszy w mieście kościół św. Stanisława, którego początki sięgają XII wieku (PIERZAK, 1998).

Pierwsza pisana wzmianka o Bielsku, jako mieście, pochodzi z 1312 roku (PANIC, 1995). Od samego początku swego istnienia miasto posiadało regularny, typowy dla średniowiecznych miast lokacyjny układ zabudowy. Jego centrum stanowił rynek i odchodzące od niego prostopadłe ulice. Układ ten zachował się do dziś i po rozpoczętej w 2003 roku i trwającej nadal rewitalizacji, należy do najatrakcyjniejszych przestrzeni turystycznych Bielska-Białej. Miasto miało bardzo dobrą lokalizację obronną poprzez usytuowanie na

skraju dość stromej zbocza, na którym wzniesiona była strażnica książęca, przebudowana w zamek obronny, kilkakrotnie przebudowany, od roku 1752 będący własnością rodu Sułkowskich. Zamek jest najstarszą i największą zabytkową budowlą w śródmieściu Bielska i wraz z rynkiem i kościołem św. Mikołaja tworzy bielską starówkę. Jednocześnie jest siedzibą Muzeum Historycznego, które obejmuje także Dom Tkacza (fot. 2) oraz Starą Fabrykę, czyli fabrykę sukna rodziny Büttnerów, adaptowaną dla potrzeb muzealnictwa.

Fot. 2. Dom Tkacza (www.skyscrapercity.com.)

Фот. 2. Дом Ткача (www.skyscrapercity.com.)

Fot. 2. House of the Weaver (www.skyscrapercity.com.)

Dziedzina gospodarki, która zdecydowanie przyczyniła się do szybkiego rozwoju Bielska od XVI wieku, było sukiennictwo. W pierwszej połowie XVIII stulecia Bielsko było największym ośrodkiem sukiennictwa na Śląsku Cieszyńskim. Z tego okresu zachował się wspomniany wyżej Dom Tkacza, jedyny przykład domu sukiennika stanowiący atrakcję turystyczną miasta. Sukiennictwo było także istotnym czynnikiem rozwoju Białej, założonej około 1560 roku, jako rzemieślniczy przysiółek królewskiej wsi Lipnik, na prawym brzegu rzeki Białej. Osada wyróżniała się wysoką dynamiką rozwojową w XVI–XVIII w., toteż w 1723 roku August II Mocny nadał Białej prawa miejskie, podnosząc ją do godności „królewskiego miasta” (KOMONIECKI, GRODZIŃSKI, DWORNICKA, 1987). Wyznaczono wówczas rynek (dzisiejszy Plac Wojska Polskiego), na którym w 1850 r. wzniesiono ratusz i budynek wagi miejskiej. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi Białej była ukończona w 1785 roku szosa „cesarska” wiodąca z Wiednia do Krakowa i dalej do Lwowa. Szosa ta w istotny sposób wpłynęła na ukształtowanie się nowego układu urbanistycznego Białej. Wytyczono wówczas Nowy Rynek (pl. Wolności) oraz obecną ul. 11 listopada, która stała się główną osią miasta. Wzdłuż tej ulicy i rynku szybko powstawała nowa zabudowa, którą tworzyły głównie jednopiętrowe ka-

mienice w tzw. stylu józefińskim, zachowane do dziś i należące do nielicznych przykładów takiej zabudowy w Polsce. Oba rynki są współcześnie przestrzeniami chętnie odwiedzanymi zarówno przez mieszkańców, jak i zwiedzających miasto, ponieważ obok interesujących przykładów zabytkowych budowli, są miejscem różnorodnych imprez.

Poszukiwanie różnic w zagospodarowaniu przestrzeni dwóch blisko położonych miast historycznych, oddzielonych jedynie niewielką rzeką, może stanowić interesujący przedmiot badań dla turystyki miejskiej. Ciekawym przedmiotem badań turystyki miejskiej może być także poszukiwanie w przestrzeni współczesnego miasta śladów powiązań kulturowych z krajami czeskimi i austriackimi, z którymi miasto były związane administracyjnie i politycznie, mimo silnych powiązań gospodarczych z ziemią polską.

Do intensywnego rozwoju obu miast przyczyniło się także włączenie do sieci kolei żelaznej w roku 1855, a następnie budowa w latach 1876–1878 linii kolejowej w kierunku Żywca, wiążąca się z wydrążeniem tunelu kolejowego o długości 268 m pod wzgórzem zamkowym. U podnóża zamku powstał reprezentacyjny plac Chrobrego zastępując rynek staromiejski Bielska (fot. 3). Od tego placu wytyczono

Fot. 3. Plac Chrobrego i Zamek Sułkowskich, w głębi wieża katedry Świętego Mikołaja (fot. J. Cala)

Фот. 3. Плошадь Хроброго и Замок Сулковских, на заднем плане башня кафедрального собора св. Николая (фот.: Й. Цала)

Photo 3. The Square Brave and the Castle Sulkowski, in the depths of the tower of the Cathedral of St. Nicholas (phot. by J. Cala)

główną ulicę dojazdową do wybudowanego w 1889 roku nowego dworca kolejowego (dzisiejsza ul. 3 Maja), którą w ciągu kilkunastu lat zabudowano reprezentacyjnymi kamienicami i willami najbogatszych mieszkańców oraz budynkami użyteczności publicznej. O jej częściowo jednostronnej zabudowie zdecydowała obecność tunelu kolejowego po wschodniej stro-

nie drogi. Wszystkie nowo powstałe budowle w Bielsku swą architekturą naśladowały zabudowę stolicy Austro-Węgier, co wiązało się z faktem, że w większości były autorstwa Karola Korna, wzorującego się na wiedeńskiej architekturze końca XIX wieku (stąd określenie *mały Wiedeń*). W ostatniej dekadzie XIX stulecia wzniesiono tam także kilka obiektów służących zarówno przybywającym do miasta, jak i mieszkańcom. Przy ul. 3 Maja w latach 1879–1881 wybudowano okazałą synagogę, a w latach 1892–1893 – reprezentacyjny gmach hotelu (obecnie Prezydent). W latach 1899–1890 naprzeciw Zamku wzniesiono gmach Teatru Miejskiego oraz reprezentacyjny budynek poczty.

Rozwój przemysłu zmienił także oblicze Białej. Symbolem rozwoju i zamożności miasta stał się wzniesiony w latach 1895–1897 monumentalny, neorenesansowy budynek Kasy Oszczędności z charakterystyczną 52-metrową wieżą. Był to wówczas najwspanialszy budynek miasta. Został on przeznaczony na siedzibę władz miejskich (fot. 4).

Fot. 4. Ratusz (www.Strykowski.net)

Фот. 4. Ратуша – здание муниципалитета (www.Strykowski.net)

Photo 4. Hall (www.Strykowski.net)

Na początku XX wieku powstało kilkanaście okazałych kamienic, spośród których jedną z najsłynniejszych jest Kamienica pod Żabami oraz reprezentacyjny hotel „Pod Czarnym Orłem” (1905–1906) przy ul. 11 listopada, który był uważany za drugą po ratuszu reprezentacyjną budowlę miasta Białą.

Spośród obiektów architektonicznych dwudziestolecia międzywojennego należy wymienić m. in. blok mieszkalny tzw. Okrągłak, usytuowany w zakolu rzeki i nawiązujący kształtem do przebiegu rzeki Białej, a także liczne obiekty użyteczności publicznej.

Przedmiotem zainteresowań turystów w Bielsku-Białej mogą być także PRL-owskie osiedla mieszkaniowe, zwłaszcza pochodzące z lat 50. XX w., zakładowe osiedla robotnicze tzw. ZOR-y, jak np., osiedle Grunwaldzkie w południowej części dzielnicy Białą Krakowska. Projekty ZOR-ów były oparte na regular-

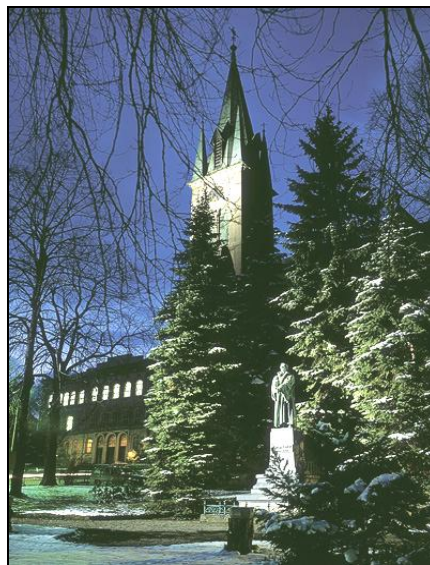
nej zabudowie niewysokich domów bądź bloków z wkomponowanymi obszarami zieleni. Interesującym rozwiązaniem urbanistycznym było także budowanie nowych osiedli w znacznej odległości od centrum i lokowanie ich na wzniesieniach i pagórkach otaczających okręgiem śródmieście. W południowej części wybudowano na przełomie lat 1970. i 1980. dwa osiedla: Beskidzkie i Karpackie. Przy wylotowej trasie zachodniej – ulicy Cieszyńskiej, wzniesiono kolejno: osiedle Mikołaja Kopernika (1964–1969), osiedle Wojska Polskiego (1976–1980), osiedle Polskich Skrzydeł (1984–1988). Od wschodu pierścień zewnętrznej zabudowy zamykało wybudowane w latach 1970–1975 osiedle Złote Łany.

W konkluzji należy stwierdzić, że w przestrzeni współczesnego Bielska-Białej znajdują się 224 obiekty architektoniczne wpisane do rejestru zabytków, które mogą być interesującym przedmiotem badań dla turystyki miejskiej. Spośród nich do najbardziej urzekających należą te, które są związane z odległą przeszłością miasta, jak grodzisko i kościół św. Stanisława w Starym Bielsku, układy urbanistyczne starych rynków w Bielsku i Białej, zamek Sułkowskich, Ratusz, obiekty użyteczności publicznej: dworzec kolejowy, teatr, budynek poczty, hotele Prezydent, Pod Czarnym Orłem, Grand. W rejestrze dominującą grupę stanowią kamienice mieszczańskie, budynki mieszkalne, pałace oraz wille podmiejskie wybudowane w okresie od połowy XVII wieku do lat 30. XX wieku. W większości są to obiekty charakterystyczne dla dziedzictwa kulturowego wielu miast o wielowiekowej przeszłości.

Dziedzictwo religijne

Interesująco kształtowały się kwestie wyznaniowe mieszkańców zarówno Bielska, jak i Białej. Nie pozostało to bez wpływu na zagospodarowanie przestrzeni, co może stanowić przedmiot zaciekawienia turystów. W początkowym okresie istnienia Bielska dominowała ludność wyznania rzymsko-katolickiego, na co wskazują pierwsze wzniesione w mieście kościoły: pod wezwaniem św. Stanisława i św. Mikołaja. W XVI wieku silnie zaznaczyły się procesy, które ogarnęły znaczną część Europy. Była to najpierw reformacja, a następnie – od czasów soboru trydenckiego – także kontrreformacja. Na podstawie materiałów źródłowych można stwierdzić (RECHOWICZ, 1971), że Bielsko zostało praktycznie w całości opanowane przez wyznawców kościoła ewangelickiego. W 1781 r. rozpoczęto budowę „Bielskiego Syjonu”, czyli dzielnicy ewangelickiej, wytyczonej na północ od Starego Miasta, składającej się z trzech elementów: domu modlitwy, którym jest dzisiejszy kościół Zbawiciela, obok

którego stoi jedyny w Polsce pomnik Marcina Lutra (fot. 5), oraz dwóch gmachów szkolnych.

Fot. 5. Pomnik Lutra i Kościół Zbawiciela (fot. M. Cala)
 Фот. 5. Памятник М. Лютру и костел Спасителя (фот.: М. Цала)
 Photo 5. Luther Monument and the Carmelite Church of the Savior (phot. by M. Cala)

W latach 70. XVIII w. protestanci stanowili 81,7% (2 775) mieszkańców Bielska (3 397), ale już w 1790 r. ich udział spadł do 48,9%, a w strukturze wyznaniowej ludności pojawił się niewielki odsetek Żydów (1,9%) (PANIC, 2010). W roku 1910 dominowała ludność wyznania katolickiego (55,9%). Udział ewangelików wynosił 27,6%, zaś ludności żydowskiej 16,3% (RECHOWICZ, 1971). W tymże roku Biała liczyła 8 668 mieszkańców, spośród których 72,1% było wyznania rzymsko-katolickiego. Protestanci stanowili 12,3%, Żydzi 14,7% (POLAK, 2010). Wielowyznaniowość mieszkańców Bielska-Białej spowodowała, że na terenie miasta znajdują się zarówno kościoły (16 – w tym 7 wpisanych do rejestru zabytków) i cmentarze wyznawców kościoła rzymsko-katolickiego, jak i ewangelicko-augsburskiego – 3 kościoły wpisane do rejestru zabytków oraz 5 cmentarzy. Synagogi żydowskie zostały zniszczone w czasie II wojny światowej, natomiast pozostał wpisany na listę zabytków cmentarz żydowski.

Kościół oraz cmentarze mogą być także interesującym obiektem dla turystyki religijnej czy też sentymentalnej, bądź etnicznej. Wyróżniającą przestrzenią, niespotykaną nigdzie indziej, jest „Bielski Syjon”.

Dziedzictwo przemysłowe

Począwszy od lat 20. XIX wieku, głównie dzięki postępującej mechanizacji produkcji i zastosowaniu ma-

szyn parowych w przemyśle włókienniczym (1826) nastąpił dynamiczny rozwój Bielska i Białej w ramach Cesarstwa Austriackiego, a następnie (od 1867 r.) – Austro-Węgier. Miasta przekształciły się w nowoczesne ośrodki przemysłowe, stając się z czasem w jeden organizm gospodarczy poprzez wspólne, ściśle powiązania produkcyjne. W obu miastach rozwijał się, oprócz dominującego włókiennictwa, przemysł maszynowy i metalowy, głównie produkujący na potrzeby włókiennictwa, a także spożywczy, chemiczny, papierniczy, materiałów budowlanych. Stąd wzięło się określenie: miasto „stu przemysłów”. Przemysł stał się również istotnym elementem zagospodarowania przestrzeni obu miast. Koncentrował się głównie na terenach położonych między koleją a rzeką Białą. Tu rozbudowały się liczne zakłady przemysłowe, głównie włókiennicze, tworząc wyraźną dzielnicę przemysłową. Intensywny rozwój przemysłu miał miejsce także na południe od Zamku wzdłuż dzisiejszej ul. Partyzantów. Tu znajdowała się dawna fabryka sukna Büttnera, którą przekształcono w Muzeum Włókiennictwa, oraz fabryka urządzeń zgrzebnych Manhardta. Oba obiekty znajdują się na liście zabytków miasta.

W czasie II wojny światowej oraz walk frontowych w styczniu i lutym 1945 podstawowa struktura przemysłowa obu miast, a także ich urbanistyka i architektura nie uległy wielkim zniszczeniom, z wyjątkiem zburzonych przez hitlerowców trzech synagog żydowskich oraz dwóch mostów na Białej.

W okresie powojennym przemysł stanowił podstawową funkcję Bielska-Białej. Najważniejsze było włókiennictwo, historycznie najstarsze oraz przemysł maszynowy, produkujący głównie maszyny włókiennicze oraz od lat 70. XX wieku – przemysł motoryzacyjny. Stary XIX-wieczny przemysł zlokalizowany wzdłuż rzeki Białej, która stanowiła główną oś przemysłową miasta, był sukcesywnie modernizowany i rozbudowywany. Nowo budowane zakłady były lokalizowane, zgodnie z generalną koncepcją urbanistyczną w wyznaczonych rejonach miasta, głównie w części północnej na obszarze Komorowic, gdzie w roku 1972 powstał m. in. największy zakład w mieście, czyli Fabryka Samochodów Małolitrażowych. Produkowany w niej w okresie PRL Fiat 126p jest do dziś kojarzony z miastem.

NOWE PRZESTRZENIE TURYSTYKI MIEJSKIEJ

Wprowadzenie gospodarki rynkowej w Polsce spowodowało duże zmiany w sytuacji gospodarczej miasta oraz zapoczątkowało istotne zmiany w zagospodarowaniu jego przestrzeni. Przede wszystkim nastąpił

stopniowy upadek i w konsekwencji likwidacja przemysłu włókienniczego, który od wieków był podstawą rozwoju miasta, a także powiązanej branży produkującej maszyny włókiennicze. Większość starych zakładów zlokalizowana była w najstarszej centralnej części miasta, głównie wzdłuż rzeki Białej i linii kolejowej Bielsko – Żywiec tworząc wyraźnie wykształconą oś przemysłową ciągnącą się z południa na północ. W części północnej tereny te rozszerzały się w kierunku wschodnim. Tam zlokalizowano trzy z czterech obszarów Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, powstałej w 2000 roku. Są to: obszar Fiat Auto Poland S.A., obszar Komorowice Krakowskie i obszar Lipnik. Czwarty obszar Wapienica znajduje się w dzielnicy o tej samej nazwie. W sąsiedztwie KSSE, w dzielnicy Wapienica, funkcjonuje Park Przemysłowo-Technologiczny (KACZMAREK, 2010). W strefie dominują zakłady przemysłu motoryzacyjnego i metalowego. Obszary te mogą być interesującymi obiektami dla turystyki przemysłowej.

Zabudowania zlikwidowanych fabryk wymagały rewitalizacji. W miejscu starej fabryki włókienniczej Welur w Leszczynach powstało w latach 2007–2009 centrum handlu i rozrywki Gemini Park. W sąsiedztwie tego obiektu znajduje się specjalnie zaprojektowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Zasadniczym zmianom uległa część przemysłowa miasta zlokalizowana między torem kolejowym a rzeką Białą. W 2000 r. wyburzono opustoszałe budynki dawnych zakładów Finex i Lenko i wybudowano nowoczesny kompleks handlowo-usługowy Galeria Sfera o powierzchni 38 000 m². W 2008 r. dobudowano okazałą drugą część Galerii Sfera, utrzymując całość w stylu nawiązującym architektonicznie do dawnych kamienic i obiektów przemysłowych, co doskonale wpisuje się w krajobraz XIX-wiecznego Bielska. Oprócz wyżej wymienionych, centra handlowe lokowano także przy trasach wylotowych z miasta. W 2002 r. przy ul. Warszawskiej, w sąsiedztwie węzła drogowego Bielsko-Biała-Komorowice powstały hipermarkety Tesco i Castorama oraz centrum handlowe Sarni Stok. Rozległy obszar zajęty przez hipermarkety znajduje się również w dzielnicy Stare Bielsko, przy drodze ekspresowej Bielsko – Cieszyn. Oprócz centrum handlowego Auchan, którego budynek nawiązuje do architektury bielskiego dworca, zlokalizowano tam market budowlany Leroy Merlin, Decathlon, Jysk i Norauto. W pobliżu znajduje się także Makro Cash and Carry. Prezentowane obiekty są miejscem rozwoju turystyki handlowej, a także rekreacyjnej (Gemini Park i Sfera).

Pierwsza dekada XXI wieku była okresem rewitalizacji starego miasta Bielska i głównej ulicy Białej – 11 listopada, które stopniowo stawały się atrakcjami

współczesnej turystyki miejskiej o charakterze rekreacyjnym, wypoczynkowym, imprezowym, gastronomicznym.

Przedstawiając współczesne formy turystyki miejskiej należy wspomnieć o szczególnie interesujących obiektach, decydujących o wyjątkowości miasta. Należy tu wymienić Studio Filmów Rysunkowych, w którym narodziło się wiele kultowych kreskówek. W Bielsku znajdują się pomniki postaci z kreskówek: Rek-sia oraz Bolka i Lolka, a miasto określane bywa jako stolica kreskówek.

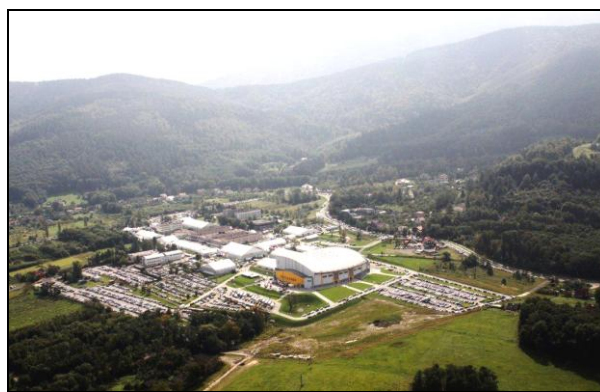
Bielsko-Biała bywa też nazywane stolicą Fiata 126p. Znajduje się tu Muzeum Motoryzacji, prywatne muzeum Fiata 126 oraz Maluch Cafe & Apartaments – restauracja i hotel wykorzystujące w aranżacji wnętrza elementy Fiata 126p. Restauracja była także inicjatorem imprezy Złot Fiatów 126 p. Tego typu wydarzenia są zaliczane do promujących turystykę miejską. Oprócz tego miasto jest organizatorem licznych imprez decydujących o atrakcyjności miasta, a tym samym o rozwoju turystyki miejskiej. Są to:

- Bielska Zadymka Jazzowa, czyli festiwal jazzowy, w którym udział biorą gwiazdy krajowego i światowego jazzu; jedną z atrakcji jest finałowy nocny koncert w schronisku na Szyndzielni;
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej na Podbeskidziu „Sacrum in Musica”;
- Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej – jeden z najważniejszych i najbardziej prestiżowych festiwali lalkarskich na świecie, organizowany przez Teatr Lalek Banialuka;
- Międzynarodowy Złot Pojazdów Militarnych „Operacja Południe” czyli największa w Polsce parada skupiająca kolekcjonerów i miłośników pojazdów militarnych;
- Beskidzki Rajd Pojazdów Zabytkowych, czyli impreza gromadząca miłośników starych samochodów;
- Tydzień Kultury Beskidzkiej – największa impreza folklorystyczna w Polsce, organizowana w kilku beskidzkich miejscowościach; w Bielsku-Białej mają miejsce pokazy zespołów zagranicznych;
- Międzynarodowy Piknik Lotniczy – dwudniowa impreza plenerowa, odbywająca się w lecie na lotnisku w Aleksandrowicach, której główną atrakcją są pokazy lotnicze;
- Festiwal Muzyki Organowej (wcześniej Festiwal Muzyki Jana Sebastiana Bacha) – wrześnieowy festiwal, który promuje twórczość Jana Sebastiana Bacha i piękno muzyki organowej;
- Festiwal Kompozytorów Polskich – jedyny w kraju festiwal poświęcony w całości muzyce kompozytorów polskich;
- Biennale Malarstwa „Bielska Jesień” – konkurs poświęcony malarstwu współczesnemu;

- Ogólnopolska Wystawa Instrumentów Lutniczych – połączona z koncertami lutniczymi, organizowanymi w salach bielskiego zamku.

Przedstawione powyżej imprezy, organizowane przez miasto bądź instytucje działające w mieście, należą do tych form turystyki miejskiej, które wspólnie przyciągają nie tylko mieszkańców, ale przede wszystkim turystów.

Do nowych przestrzeni turystyki miejskiej, dających możliwość organizacji różnego rodzaju imprez, należą też takie obiekty, jak hala sportowo-widowiskowo-wystawiennicza oddana w 2010 roku, położona u podnóża Szyndzielni i Dębowca (fot. 6). Obiekt otaczają ścieżki rowerowe oraz malownicze szlaki turystyczne. Nowym obiektem jest stadion miejski oddany do użytku w październiku 2016 roku.

Fot. 6. Hala sportowo-widowiskowo-wystawiennicza (www.bielsko-biala.sport)

Фот. 6. Спортивно-зрительный зал (www.bielsko-biala.sport)

Photo 6. Exhibition and sport hall (www.bielsko-biala.sport)

TRADYCYJNE I NOWE PRZESTRZENIE TURYSTYCZNE W OPINII MIESZKAŃCÓW

Przedstawione formy turystyki miejskiej, sklasyfikowane jako tradycyjne i nowe, poddano badaniom ankietowym. Przeprowadzono je w okresie 17–23.05.2015 roku z grupą studentów II roku geografii UŚ, uczestniczących w ćwiczeniach terenowych. Spośród 120 osób ankietowanych, 108 było mieszkańcami Bielska i najbliższej okolicy, związanymi z miastem co najmniej od kilku lat. Pozostała grupa ankietowanych pochodziła z woj. śląskiego – 8 osób i małopolskiego – 4. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że dla większości ankietowanych – 78 osób (65%) Bielsko kojarzy się z tradycyjnymi formami turystyki, wśród których dominuje różnego rodzaju turystyka związana z otaczającymi miasto górami (blisko 30%) oraz szeroko pojętą turystyką kulturową (28,5%).

Współczesne formy turystyki miejskiej, związane z odwiedzaniem galerii handlowych, uczestnictwem w imprezach organizowanych przez miasto, zarówno o charakterze kulturalno-rozrywkowym, jak i rekreacyjno-sportowym, udziałem w konferencjach, czy też odwiedzaniem SPA, interesowały mniejszą grupę ankietowanych, bo 42 osoby (35%). Należy jednak odnotować znaczny udział ankietowanych

w turystyce handlowej, co wiąże się z faktem dostrzeżenia tej formy przez 13,3% badanych (tab.1).

Znaczący jest też udział mieszkańców w imprezach widowiskowych i sportowo-rekreacyjnych organizowanych przez miasto (tab. 1), co potwierdza tezę o rosnącej roli tego typu form organizacji życia w mieście w rozwoju turystyki miejskiej.

Tabela 1. Turystyka miejska w opinii mieszkańców
Таблица 1. Городской туризм – мнение жителей
Table 1. Urban tourism – the opinion of the residents

Przestrzenie turystyki tradycyjnej	Obiekty	Liczba ankietowanych	%
walory przyrodnicze, szczyty, obszary chronione	Klimczok, Szyndzielnia, Dębowiec, Kozia Góra, Dolina Wapiennej	35	29,2%
zabytki architektoniczne, place i rynki, budowle zabytkowe	Starówka bielska, plac Wolności, Zamek Sułkowskich, Ratusz, budynek Poczty, Teatr hotel Prezydent, Kamienica pod żabami, Dworzec	28	23,3%
Obiekty kultu religijnego	Kościóły, cmentarze	6	5,0%
obiekty przemysłowe	Dom Tkacza, Muzeum Włókiennictwa, stare fabryki, Zakłady Fiat	9	7,5%
RAZEM		78	65%
Przestrzenie turystyki współczesnej	Obiekty	Liczba ankietowanych	%
Galerie i centra handlowe	Sfera, Gemini Park, Sarni Stok, Auchan i obiekty towarzyszące	16	13,3%
Centra konferencyjne, hotele, SPA	Prezydent, Viena, Papuga	5	4,2%
Imprezy widowiskowo-plenerowe, pokazy, zloty, koncerty	bielska starówka, Plac Chrobrego, Plac Wolności, Plac Wojska Polskiego, główne ulice	12	10,0%
obiekty sportowe, rekreacyjno-wystawiennicze	hala pod Dębowcem, stadion miejski, Błonia	9	7,5%
RAZEM		42	35%
OGÓLEM ANKIETOWANI		120	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych ankiet

Inaczej postrzegają Bielsko osoby niebędące mieszkańcami miasta. Pragnąc przedstawić ich opinie skorzystano z portalu internetowego „Bielsko-Biała na wakacje”, w którym prowadzący reporterzy przeprowadzili wywiady z mieszkańcami i turystami w Ustce, Władysławowie, Sopocie, Sandomierzu, Toruniu i Poznaniu. W każdym z miast reporterzy przeprowadzili około 30 wywiadów. Okazało się, że 2/3 ankietowanych nie ma żadnych skojarzeń z Bielskiem, nie wie nawet gdzie miasto leży.

Spośród grupy 80 badanych, którzy stwierdzili znajomość Bielska, większość (blisko 74%) kojarzyła miasto z górami, Fiatem 126p oraz Studium Filmów Rysunkowych, a głównie z Reksiem oraz Bolkiem i Lolkiem. Niewielu wspomniało o zabytkach i bielskiej wełnie, będącej symbolem przeszłości przemysłowej miasta. Być może symbolem zmian w postrzeganiu miasta jest zauważenie, co prawda przez niewielkie osoby, imprezy corocznej jak Tydzień Kultury Beskidzkiej, klubów sportowych oraz bielskiej „Sfery” (tab.2).

Tabela 2. Postrzeganie Bielska-Białej przez mieszkańców wybranych miast Polski

Таблица 2. Восприятие г. Бельско-Бяла жителями избранных городов Польши

Table 2. Perception of Bielsko-Biala by residents of selected Polish cities

Obiekty, z którymi kojarzone jest Bielsko	Ogółem	Odsetek
Ogółem ankietowani kojarzący Bielsko, w tym:	80	100%
góry	21	26,25
Fiat 126p	20	25,0
Studio Filmów Rysunkowych (Reksio, Bolek i Lolek)	18	22,5
Zabytki	6	7,5
Kluby sportowe	5	6,25
Tydzień Kultury Beskidzkiej	5	6,25
Wojska desantowe	2	2,5
Sfera	2	2,5
bielska wełna	1	1,25

Źródło: obliczenia własne na podstawie portalu „Bielsko-Biała na wakacje”

ZAKOŃCZENIE

W artykule przedstawiono, w ujęciu historycznym, tradycyjne i nowe przestrzenie turystyki miejskiej w Bielsku-Białej. Wielowiekowe dzieje dwóch sąsiadujących przez rzekę miast, rozwijających się w różnych warunkach społeczno-politycznych i kulturowych, połączonych w jeden organizm miejski dopiero w 1951 roku, zdecydowały o specyficznym zagospodarowaniu przestrzeni, w którym występuje bogactwo form architektonicznych, związanych zarówno z budownictwem mieszkaniowym, sakralnym, jak i przemysłowym. Są one doceniane przez mieszkańców Bielska-Białej jako atrakcyjne przestrzenie turystyki miejskiej. Do atrakcyjnych form tradycyjnej turystyki miejskiej należą również te, które wynikają z położenia miasta u stóp Beskidu Śląskiego i Małego. A zatem w turystyce miejskiej Bielska-Białej dominują przestrzenie tradycyjne. Nowe przestrzenie natomiast, związane z pobytem w galeriach handlowych, na wystawach, koncertach, wydarzeniach sportowych czy imprezach miejskich, dostrzega ponad 1/3 część mieszkańców miasta.

Mimo wielu starych i nowych przestrzeni turystycznych w Bielsku-Białej, miasto w Polsce jest kojarzone z górami, Fiatem 126p, bohaterami kreskówek, natomiast urokliwe zabytki przeszłości są mniej znane. Dzieje się tak, mimo że Muzeum Techniki Włókiennictwa, Dom Tkacza oraz dworzec PKP znajdują się na Szlaku Zabytków Techniki woj. śląskiego, który promuje obiekty przemysłowe jako sposób ich ocalenia przez nadanie nowej funkcji. Z punktu widzenia

promocji miasta istotny jest również szlak kulinarny „śląskie smaki” z kuchnią regionalną (Karczma Rogata). Być może ich reklama wpłynie na zmianę wizerunku Bielska-Białej.

LITERATURA

- Ashworth, G., Page, S. J., 2011: Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism Management*, 32 (1): 1–15.
- Berbera J., 2013: Ewolucja form i roli obiektów sportowych w turystyce miejskiej. W: Żabińska T. (red.): *Turystyka miejska. Prawidłowości i determinanty rozwoju*. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*: 9–20.
- Gaworecki W., 2003: *Turystyka*. PWE, Warszawa: 424 s.
- Kaczmarek J., Kaczmarek S., 2009: *Turystyka kulturowa – człowiek w miejskiej przestrzeni turystycznej*. W: Buczkowska K., Mikos von Rohrscheidt A. (red.): *Współczesne formy turystyki kulturowej*. AWF, Poznań: 7–35.
- Kaczmarek R. (red.) 2010: *Bielsko-Biała. Monografia miasta, t. 4: Bielsko-Biała w latach 1918–2009*. UM, Bielsko-Biała: 799 s.
- Kowalczyk A., 2000: *Geografia turystyki*. PWN, Warszawa: 287 s.
- Kowalczyk A., 2005: Nowe formy turystyki miejskiej. *Prace i Studia Geograficzne*, 35: 155–197.
- Komoniecki A., Grodziński S., Dwornicka I., 1987: *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*. Tow. Miłośników Ziemi Żywieckiej, Żywiec: 719 s.
- Kondracki J., 2001: *Geografia regionalna Polski*. WN PWN, Warszawa: 441 s.
- Lamparska M., 2013: *Uwarunkowania rozwoju turystyki postindustrialnej w przestrzeni Górnośląskiego Zespołu Metropolitalnego*. UŚ, Katowice 158 s.
- Madurowicz M., 2008: *Rozumienie turystyki miejskiej*. W: Jażdżewska I. (red.): *Funkcja turystyczna miast*. UŁ, Łódź: 11–16.
- Panic I., 1995: Jeszcze o dacie lokacji Bielska w początkach XIV wieku. W: *Bielsko-Białskie Studia Muzealne*, t. 2. Bielsko-Biała: 79–82.
- Panic I. (red.), 2010: *Bielsko-Biała. Monografia miasta, t. 1: Bielsko od zarania do wybuchu wojen śląskich (1740)*. UM, Bielsko-Biała: 527 s.
- Pierzak J., 1988: *Grodzisko wczesnośredniowieczne w Bielsku-Białej – Starym Bielsku w świetle badań archeologicznych w roku 1995*. *Śląskie Prace Prehistoryczne*, 5. Katowice: 181–196.
- Polak J. (red.), 2010: *Bielsko Biała. Monografia miasta, t. 2: Biała od zarania dziejów do zakończenia I wojny światowej (1918)*. UM, Bielsko-Biała: 682 s.
- Rechowicz H. (red.), 1971: *Bielsko-Biała: Zarys rozwoju miasta i powiatu*. ŚIN, Wyd. Śląsk, Katowice: 739 s.
- Sala J., 2012: *Miasta jako cel podróży turystycznych w Polsce*. W: Żabińska T. (red.): *Turystyka na obszarach miejskich. Uwarunkowania rozwoju, narzędzia promocji*. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe*

Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach: 20–32.

Stasiak A. 2013: Nowe przestrzenie i formy turystyki w gospodarce doświadczeń. *Turyzm*, 23, 2: 65–74.

Yi-Fu Tuan, 1987: *Przestrzeń i miejsce*. PIW, Warszawa: 251 s.

Żabińska T., 2013: Turystyka w dużych miastach i metropoliach. Wybrane problemy rozwoju i zarządzania. W: Żabińska T. (red.): *Turystyka miejska. Prawidło-*

wości i determinanty rozwoju, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach: 133–153.

www.bielsko-biala.sport

www.michalcala.pl

www.kocjan.pl

www.skyscrapercity.com.

[https:// wikipedia.org/wiki imprezy cykliczne i festiwale w Bielsku-Białej](https://wikipedia.org/wiki/imprezy_cykliczne_i_festiwale_w_Bielsku-Bialej)

Wpłynął do redakcji: 09 grudnia 2016

Поступила в редакцию: 09 декабря 2016

Received: 09 December 2016